

นักพฤกษศาสตร์ศึกษาตัวอย่างพันธุ์ไม้อ้างอิง สวนพฤกษศาสตร์คิว และสวนพฤกษศาสตร์เอดินเบออร์ก

และจะขอเพิ่มคณบงชวเอดยทกทกจวบ

โดย สันติ วัฒนฐานะ

องค์การสวนพฤกษศาสตร์สนับสนุนโครงการศึกษาอนุกรมวิธานพืชวงศ์กุหลาบพันปี (Ericaceae) ในประเทศไทย โดยให้ ดร.สันติ วัฒนฐานะ นักวิชาการองค์การสวนพฤกษศาสตร์ เดินทางไปศึกษาตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้ง ที่สวนพฤกษศาสตร์คิว ประเทศอังกฤษและสวนพฤกษศาสตร์เอดินเบออร์ก ประเทศสกอตแลนด์ ระหว่างวันที่ 1-30 มิถุนายน 2553

สวนพฤกษศาสตร์ชั้นนำของโลก สวนพฤกษศาสตร์ทั้งสองแห่งมีหอพรรณไม้ ที่เก็บตัวอย่างอ้างอิง และเอกสารวิชาการทางด้านพฤกษศาสตร์ที่สำคัญของโลก รองรับหลักการการศึกษาด้านการจัด จำแนกหรือด้านอนุกรมวิธานพืช ซึ่งในการตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ การสื่อสารในระดับสากล โดยต้องมีตัวอย่างอ้างอิงที่ใช้บรรยายลักษณะของพืชแต่ละ ชนิด มีการตีพิมพ์ในวารสารทางพฤกษศาสตร์ และต้องถูกต้องตามกฎการตั้งชื่อสากล สวนพฤกษศาสตร์ทั้งสองแห่งดำเนินการศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ มานานนับร้อยปี จึงเป็นสถานที่สำคัญที่นักพฤกษศาสตร์ต้องเดินทางไปศึกษาตัวอย่างอ้างอิงเหล่านั้น เนื่องจากไม่สามารถให้บริการยืม ตัวอย่างที่เก่าแก่เหล่านั้น ไปยืมหอพรรณไม้อื่นได้ ทุกตัวอย่าง เพราะเป็นตัวอย่างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และบอบบางเสียหายได้ง่ายจากการขนส่ง

ความร่วมมือทางวิชาการ หลังจากที่ยังองค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้ทำ บันทึกข้อตกลง ความร่วมมือทางวิชาการ กับสวนพฤกษศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของโลกทั้งสองแห่งในปีนี้ (พ.ศ.2553) กิจกรรมทางวิชาการขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการไปสู่ระดับสากล เช่น สวนพฤกษศาสตร์เอดินเบออร์กได้ส่งตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้งจำนวน 20 ตัวอย่างมายังสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เพื่อให้ ดร.สันติ ศึกษาความผันแปรทางพฤกษศาสตร์ของพืชในสกุลประทัดดอย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นตัวอย่างจากประเทศจีน ที่มีอายุ 70-90 ปี ทำให้การศึกษาพรรณพฤกษชาติของประเทศไทย มีความถูกต้องทางวิชาการมากขึ้น เนื่องจากพันธุ์ไม้มีการกระจายพันธุ์อย่างอิสระ ไม่จำกัด เฉพาะในพื้นที่ของ แต่ละประเทศ การศึกษาเฉพาะตัวอย่างจากประเทศไทยจึงไม่ครอบคลุมกระบวนการทางชีววิทยา

อย่างไรก็ตามในการทบทวนพืชวงศ์กุหลาบพันปีของประเทศไทย จะสำเร็จและสมบูรณ์ได้ ต้องเดินทางไปศึกษาตัวอย่างต้นแบบของแต่ละชื่อพฤกษศาสตร์ ซึ่งเราเรียกว่า “type specimen” และศึกษาเอกสารทางวิชาการหรือหนังสือที่มีอายุเก่าแก่ 100-250 ปี ซึ่งเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีในห้องสมุดของสวนพฤกษศาสตร์ในยุโรป

ทำไมต้องศึกษาและจัดจำแนก ? การที่นักภาษาศาสตร์ต้องศึกษาบทวนหรือสรุปให้แน่ชัดว่า พันธุ์ไม้ในแต่ละวงศ์ แต่ละสกุล ในประเทศไทยมีกี่ ชนิด และมีลักษณะอย่างไร ก็เพื่อการสื่อสารที่ถูกต้อง เพื่อจะได้บ่งบอกถึงความหลากหลายทางชีวภาพอย่างถูกต้อง และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการต่อยอดทางวิชาการต่อไป ในอดีตการสื่อสารยังไม่ทั่วถึง เมื่อมีการสำรวจและค้นพบพืชซึ่งคาดว่าเป็นพืชชนิดใหม่ จึงมีการตั้งชื่อพันธุ์ไม้ชนิดเดียวกันหลายชื่อ หรือการศึกษาในอดีตมีตัวอย่างน้อย ทำให้ไม่สามารถอธิบายความผันแปรทางชีววิทยาได้ การบทวนทางอนุกรมวิธานหรือการศึกษาระบบการจำแนก จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการศึกษาด้านการจำแนกพืชหรืออนุกรมวิธาน จึงไม่ใช่หยุดนิ่งเพียงแค่การตรวจสอบชื่อพฤกษศาสตร์ได้แล้ว วกกลับไป นักจัดจำแนกพืชจะต้องใช้หลักการทางชีววิทยาหรือพฤกษศาสตร์ ตรวจสอบข้อมูลหลักฐานที่จะมาสนับสนุนการกำหนดขอบเขตของชนิดพันธุ์อย่างสมเหตุสมผล หรืออาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่ง คือกระบวนการศึกษาด้านการจำแนกหรืออนุกรมวิธาน จึงเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถตรวจสอบได้

ความร่วมมือในอนาคต ในการศึกษาตัวอย่างอ้างอิงเก่าแก่ และศึกษาเอกสารวิชาการที่เก่าแก่ โดยนักวิชาการขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ ที่สวนพฤกษศาสตร์ทั้งสองแห่งได้รับการอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีจากเจ้าหน้าที่ที่นั่น และยังนำพาชมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น งานด้านบริการให้ความรู้ทางวิชาการ การรวบรวมและลงทะเบียนพันธุ์ไม้เพื่องานวิจัยทางพฤกษศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สวนพฤกษศาสตร์ทั้งสองแห่งยัง ร่วมหารือกับ ดร.สันติ ในความร่วมมือทางวิชาการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต คือ หลักสูตรการอบรมการจัดทำตัวอย่างอ้างอิง โดยนักพฤกษศาสตร์จากสวนพฤกษศาสตร์คิว จะเดินทางมาอบรมที่สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ระหว่างวันที่ 16-25 พฤศจิกายน 2553 จำนวน 5 ท่าน และหลักสูตรพืชสวนสำหรับสวนพฤกษศาสตร์ จากสวนพฤกษศาสตร์เฮดินเบอร์ ในเดือนมกราคม 2554

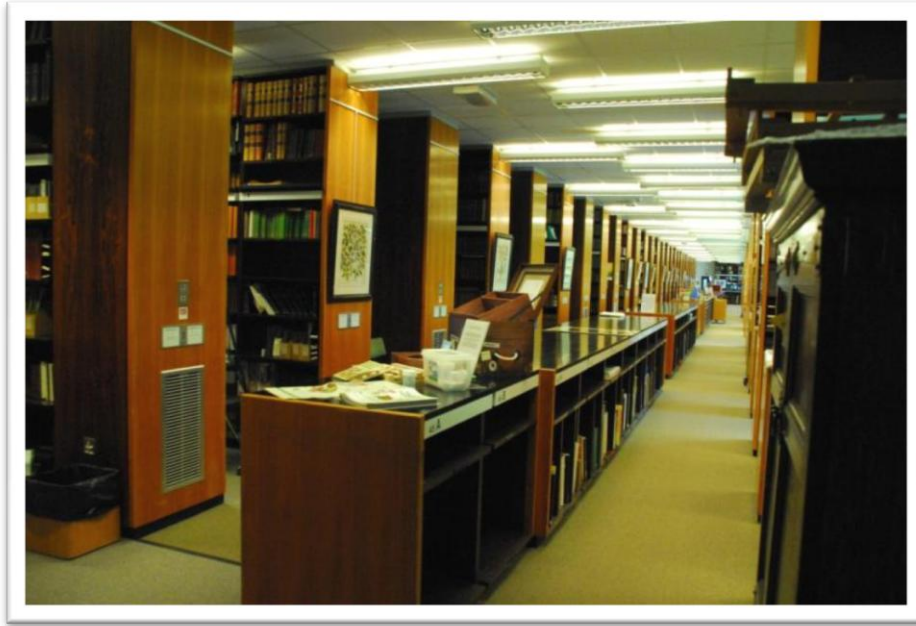
นับเป็นกิจกรรมความก้าวหน้าของสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์อีกชั้นหนึ่ง ที่มีเป้าหมายดำเนินการไปสู่สวนพฤกษศาสตร์ชั้นนำ และเพื่อเป็นเสาหลักด้านวิชาการพฤกษศาสตร์รองรับและสนับสนุนการจัดกา ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนของประเทศชาติสืบต่อไป

ตู้เก็บตัวอย่างของ Nathaniel Wallich นักพฤกษศาสตร์ชาวเดนมาร์ก ที่ศึกษาพรรณไม้ในประเทศอินเดีย เป็นตัวอย่างที่รวบรวมไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1829

ตัวอย่างกุหลาบพันปี จากเทือกเขาหิมาลัย ในตู้ตัวอย่างของ Wallich

ห้องสมุด สวนพฤกษศาสตร์คิว

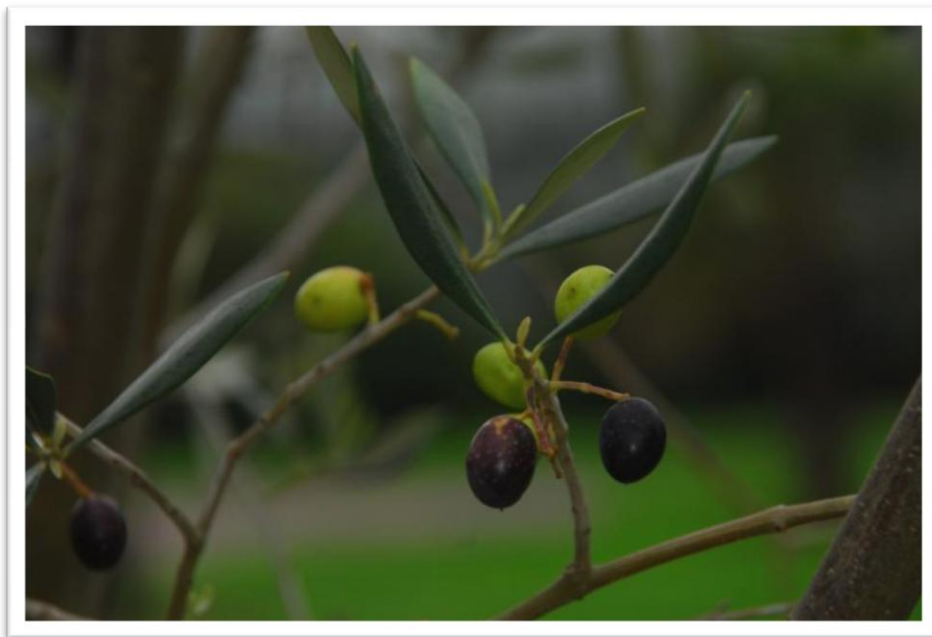
วารสารทางพฤกษศาสตร์ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1851 อายุประมาณ 160 ปี ที่บรรยายประหลาดใหญ่ (*Agapetes macantha*)
และใช้ภาพวาดเป็นตัวอย่างอ้างอิง

ตัวอย่างต้นแบบ ของส้มปี (*Vaccinium winitii*) ที่ได้รับการตั้งชื่อโดยนักพฤกษศาสตร์ของสวนพฤกษศาสตร์เอเดิน เบอร์ก ในปี ค.ศ. 1936 จากตัวอย่างของหมอคาร์ ที่เก็บจากประเทศไทย ถูกนำมาต้มเพื่อให้ตัวอย่างอ่อนนุ่ม และ ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ สุดท้ายสรุปได้ว่าชื่อวิทยาศาสตร์ชื่อนี้เป็นชื่อพ้องของ *Vaccinium bracteatum* Thung. var. *exaristratum* (Kurz) S. Watthana ซึ่งกำลังจะตีพิมพ์ว่าเป็นชื่อสถานะใหม่ (new combination) ให้ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ โดย ดร.สันติ วัฒนานะ

การจัดแสดงทางพฤกษศาสตร์ ในสวนพฤกษศาสตร์เอดินเบอร์ก

Olive ที่นำมาทำน้ำมันมะกอก

Mrs. Galloway ดร.สันติ และ Dr. George Argen ในโรงเรือนรวบรวมกุหลาบพันธุ์ปี ในสวนพฤกษศาสตร์เอเดนเบอร์ก ซึ่งมีการลงทะเบียนและใช้เป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างประกอบการศึกษาด้านพฤกษศาสตร์

ป้ายหลากสีที่บ่งบอกถึงการใช้ประโยชน์จากต้นไม้ในสวนพฤกษศาสตร์ เช่น ถ่ายภาพ ศึกษา DNA ขยายพันธุ์เพิ่ม เป็นต้น

ตู้เพาะชำกิ่งกุหลาบพันธุ์ไพ ใช้ทรายและมีท่อน้ำอุ่นเพื่อเร่งให้รากงอกเร็วขึ้น และแต่ละกระถางยังคงรักษาป้าย
หมายเลขทะเบียนไว้อย่างดี เพื่อให้เชื่อมโยงกับข้อมูลและชื่อพฤกษศาสตร์ ในระบบฐานข้อมูล

กุหลาบพันธุ์ไพที่กำลังผลิตดอกสวยงามในโรงเรือนที่ปรับอุณหภูมิให้อุ่นกว่าข้างนอก ในสก็อตแลนด์

กุหลาบพันปีจากเกาะบอร์เนียว (*Rhododendron jusminiflorum*)

ประทัดสุเทพ (*Agapetes thailandica*)
ตัวอย่างต้นไม้อาจจากประเทศไทยที่เป็น
ตัวอย่างแลกเปลี่ยนกันระหว่างสองสวน
พฤกษศาสตร์ สำหรับใช้ประโยชน์
ทางการศึกษาวิจัยเจริญเติบโตได้ดี
เช่นกันในโรงเรือนของสวน
พฤกษศาสตร์เอดินเบอร์ก เป็นต้นที่
ขยายพันธุ์จากกิ่งชำ และออกดอกเมื่อ
เดือนธันวาคมปีที่แล้ว